

Research Paper

Sociological Explanation of Political Participation From the Perspective of Khuzestan Elites With Emphasis on Social Capital

Sadegh Khojasteh Ahvazi: PhD student, Department of Sociology, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran.

Amir Ali Dorosti*: Assistant Professor, Department of Sociology, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran.

Nabiollah Ider: Assistant Professor, Department of Sociology, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran.

Received: 2024/04/12 **PP** 25-36 **Accepted:** 2024/06/09

Abstract

The aim of the current research was to explain the sociological political participation from the perspective of the elites of Khuzestan with an emphasis on social capital. The current research method is quantitative and practical in terms of purpose. The statistical population of this research is all the political elites of the Khuzestan region, which includes university lecturers, middle and senior managers of government departments and organizations private companies, doctors, engineers, educators, and writers. From the sociological point of view, participation means the feeling of belonging to a group and participating actively and voluntarily in it, which leads to social activity; It is very important. Considering the results of this study, it can be concluded that the existence of social interactions plays an important role in the collective life of people, and social capital can be considered as an influential factor in the political participation of society. In this regard, thinkers of the replacement theory believe that in today's social life, people who spend more time on the Internet cannot spend more time on other activities. Supporters of this theory believe that the media is important because of 1. taking people's time to participate in social activities; 2. Preventing face-to-face communication and 3. Encouraging people to join like-minded groups; They have a negative effect on political approaches and participation. On the other hand, they believe that the social trust of these people in political institutions also decreases. Therefore, the politicians of the society should provide the conditions of social communication and face-to-face meetings so that people can have social participation in different groups and associations and then strengthen their political participation. then strengthen their political participation.

Keywords: Political Participation, Elites, Social Capital, Khuzestan

Citation: Khojasteh Ahvazi, S., Dorosti, A. A., & Ider, N.(2024). **Sociological explanation of political participation from the perspective of Khuzestan elites with emphasis on social capital.** *Journal of Society and Politics*, 2(5), 25-36.

Extended Abstract

Introduction

The aim of the current research was to explain the sociological political participation from the perspective of the elites of Khuzestan with emphasis on social capital. The current research method is quantitative and practical in terms of purpose. The statistical population of this research is all the political elites of Khuzestan region, which includes university lecturers, middle and senior managers of government departments and organizations and private companies, doctors, engineers, educators and writers. From the sociological point of view, participation means the feeling of belonging to a group and participating actively and voluntarily in it, which leads to social activity; It is very important. Considering the results of this study, it can be concluded that the existence of social interactions plays an important role in the collective life of people, social capital can be considered as an influential factor in the political participation of society. In this regard, thinkers of the replacement theory believe that in today's social life, people who spend more time on the Internet cannot spend more time on other activities. Supporters of this theory believe that the media is important because of 1. taking people's time to participate in social activities; 2. Preventing face-to-face communication and 3. Encouraging people to join like-minded groups; They have a negative effect on political approaches and participation. On the other hand, they believe that the social trust of these people in political institutions also decreases. Therefore, the politicians of the society should provide the conditions of social communication and face-to-face meetings so that people can have social participation in different groups and associations and then

strengthen their political participation. then strengthen their political participation.

Methodology

This article employs the descriptive-analytical method to analyze the 17th World Development Program and the foreign policy approach of the Islamic Republic of Iran. The research methodology utilizes findings gathered from library sources and internet sites.

Results and discussion

The 17th World Development Program is one of the plans formulated by the United Nations, aiming to achieve 17 Sustainable Development Goals (SDGs) by 2030. The member countries of the United Nations adopted these goals to address issues such as poverty, inequality, and climate change. Iran's foreign policy is influenced by the challenges of achieving these goals, particularly in the environmental sector, where the country faces challenges reflected in the Environmental Performance Index. Iran's ranking has seen significant fluctuations, with notable declines in air quality, but improvements in agriculture and nitrogen efficiency.

Conclusion

Based on Iran's foreign policy approach and ideological perspectives, policymakers seem to pay little attention to these seventeen goals. For instance, in the environmental sector, current indicators reveal the country's low rank in environmental management. In the poverty reduction and inequality sector, one of the seventeen development goals, a favorable situation is not evident.

References

1. Ahmadi, Sh. (2021). Investigating the theory of good governance based on public trust and social capital. *Accounting and Management Perspective Quarterly*, 4(44), 1-12. [In Persian]
2. Ahmadi, Y. (2019). The impact of different types of social capital in social networks on various forms of political participation (Case study: Citizens over 18 in Sanandaj). *Applied Sociology*, 30(3), 1-22. [In Persian]
3. Allahverdi, M. (2020). The impact of urban management performance in the process of sustainable political development with an emphasis on the dual role of participation and social capital. *Scientific-Technical Bimonthly of Applied Studies in Management and Development Sciences*, 5(4), 69-83. [In Persian]
4. Asghari, A.; Hashemzahi, N.; & Ghadimi, B. (2020). The impact of globalization of

- cultural and political life on the social trust of Tehran citizens. *Socio-Cultural Changes*, 17(66), 1-21. [In Persian]
5. Amini, S.; Kavakebian, M.; & Shiri, T. (2020). A study of the social factors affecting political participation of the people of Ilam province. *Iranian Journal of Political Sociology*, 3(2), 132-155. [In Persian]
  6. Aghaei Khaneh Barq, A.; Gharibzadeh, R.; & Azadi Baris, L. (2020). Modeling the role of political culture in participation and political trust with the mediation of social capital. *Cultural Leadership Studies Quarterly*, 2(3), 68-92. [In Persian]
  7. Bazargan Harandi, A. (2008). Mixed method research: A superior approach for studies. *Knowledge Management*, 81, 15-35. [In Persian]
  8. Bagheri, M.; Shojaei, H.; & Kiani, S. (2021). Meta-analysis of social capital studies with political participation in Iran after the Islamic Revolution. *Islamic Social Studies*, 27(1), 247-279. [In Persian]
  9. Bashiri Givi, H.; Noorbakhsh, M.; & Fathi, S. (2022). Sociological explanation of the role of civil institutions on the cultural and social capital of citizens in Tehran (2016). *Socio-Cultural Changes*, 19(72), 44-69. [In Persian]
  10. Payanifar, N.; Sedaghatzadegan, Sh.; Mousavi, M.; & Rafiee, H. (2022). Investigating the relationship between institutional interactions and social capital indicators (Case study: Charities and Imam Khomeini Relief Foundation in Iran). *Iranian Journal of Social Studies and Research*, 11(2), 545-567. [In Persian]
  11. Tashvishi, H.; & Rahmani Khili, E. (2022). The effect of religiosity on the quality of life with the mediation of social participation and trust (Case study: Pardisan region of Qom). *Journal of Welfare and Social Development Planning*, 13(50), 85-122. [In Persian]
  12. Tanhaei, A. (1995). An introduction to schools and theories of sociology. Gonabad: Merndiz Publications. [In Persian]
  13. Jamini, D.; Shams al-Dini, A.; & Jamshidi, A. (2022). Investigating and analyzing the role of social capital in the performance of rural cooperatives in Fars province. *Cooperation and Agriculture Quarterly*, 14, 42-61. [In Persian]
  14. Hajipour, H.; Amini, Y.; & Kordzanganeh, M. (2020). The impact of social capital on political participation patterns among citizens over 18 in Ahvaz. *Scientific-Research Quarterly of Social Sciences, Islamic Azad University, Shushtar Branch*, 14(4), 27-52. [In Persian]
  15. Habibpour Gatabi, K.; & Mousavi Khorashidi, S. H. (2016). The relationship between social capital and political participation of Qom citizens. *Journal of Social Welfare Studies*, 16(62), 359-395. [In Persian]
  16. Hosseinpour, S.; Pouriani, M. H.; & Azhdarzadeh, H. (2022). The role of art in the sociological explanation of the participation of Lor Bakhtiari and Arab women in achieving social and political status. *Islamic Art Studies Journal*, 19(45), 160-175. [In Persian]
  17. Hosseini, S. A.; Abbasi, R.; & Rezaei, R. (2015). Identifying factors affecting elite participation in the development of the Islamic-Iranian progress model. *Strategic Studies Quarterly of Basij*, 18(67), 25-47. [In Persian]
  18. Khamchechi, H.; & Rangriz, H. (2019). Meta-analysis of the consequences of social capital. *Social Capital Management*, 6(4), 524-603. [In Persian]
  19. Khosravi, S.; Mohseni Tabrizi, A.; & Aghajani Mersae, H. (2021). Sociological explanation of the share of social capital in social mobility. *Iranian Journal of Social Development Studies*, 13(2), 99-117. [In Persian]
  20. Dara, J.; & Sadeghi, E. (2022). Factors affecting the level of political participation of women; Emphasis on the number of female ministers in various governments of the Islamic Republic of Iran. *Scientific Biannual Political Knowledge*, 18(2), 377-400. [In Persian]
  21. Danaifard, H.; Alvani, S. M.; & Azar, A. (2004). Qualitative research methodology in management: A comprehensive approach. Tehran: Safar Publications. [In Persian]
  22. Delavar, A. (2006). Theoretical and practical foundations of research in humanities and social sciences. Tehran: Roshd, 5th edition. [In Persian]

23. Delaviz, M.; Mortazavi Asl, S. K.; & Sinaee, S. A. (2020). A comparative reflection on the concept of social capital from the perspective of Putnam and Fukuyama. *Iranian Journal of Political Sociology*, 3(4), 2288-2306. [In Persian]
24. Zolfaghari, A. (2023). Meta-analysis of factors affecting political participation in the national elections of the Islamic Republic of Iran: Studies from 2017 to 2023. *Strategic Studies Quarterly of Basij*, 26(98), 133-168. [In Persian]
25. Rush, M. (2014). *Society and Politics: An Introduction to Political Sociology* (M. Sabouri, Trans.). Tehran: SAMT Publications. [In Persian]

فصلنامه جامعه‌شناسی

دوره ۲، شماره ۵، بهار ۱۴۰۳

Journal Homepage: <https://sanad.iau.ir/journal/jsp>

شاپای الکترونیکی: ۱۲۳۶-۲۹۸۱

مقاله پژوهشی

تبیین جامعه‌شناختی مشارکت سیاسی از دید نخبگان خوزستان با تأکید بر سرمایه اجتماعی

صادق خجسته اهوازی: دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

امیرعلی درستی: استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

نبی‌الله ایدر: استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۴ صص ۲۵-۳۶ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۰

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، تبیین جامعه‌شناختی مشارکت سیاسی از دید نخبگان خوزستان با تأکید بر سرمایه اجتماعی بود. روش پژوهش حاضر از نوع کمی و از لحاظ هدف کاربردی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه نخبگان سیاسی خطه خوزستان که شامل مدرسان دانشگاه، مدیران میانه و ارشد ادارات و سازمان‌های دولتی و شرکت‌های خصوصی، پزشکان، مهندسان، فرهنگیان و نویسندگان می‌باشد. از دیدگاه جامعه‌شناسی، مشارکت‌پذیری به معنای احساس تعلق به گروه و شرکت فعالانه و داوطلبانه در آن که به فعالیت اجتماعی منجر می‌گردد؛ بسیار اهمیت دارد. با در نظر گرفتن نتایج این مطالعه می‌توان استنباط کرد که وجود تعاملات اجتماعی نقش مهمی در زندگی جمعی افراد دارد، سرمایه اجتماعی را می‌توان به عنوان عواملی تأثیرگذار در مشارکت سیاسی جامعه قلمداد نمود. اندیشمندان نظریه جایگزینی در این خصوص معتقدند که در زندگی اجتماعی امروزه افرادی که زمان بیشتری را برای اینترنت اختصاص می‌دهند، نمی‌توانند وقت زیادی برای سایر فعالیت‌های صرف نمایند. حامیان این نظریه معتقدند رسانه‌ها به دلیل ۱. گرفتن فرصت زمانی افراد برای شرکت در فعالیت‌های اجتماعی؛ ۲. جلوگیری از ارتباطات چهره به چهره و ۳. تشویق افراد در عضویت در گروه‌های همفکر؛ تأثیری منفی بر رویکرد ها و مشارکت سیاسی دارند. از سوی دیگر آنان معتقدند که اعتماد اجتماعی این افراد به نهادهای سیاسی نیز کاهش می‌یابد. بنابراین سیاستمداران جامعه باید شرایط ارتباط اجتماعی و دیدارهای چهره به چهره را فراهم کنند تا افراد در گروه‌ها و انجمن‌های مختلف مشارکت اجتماعی داشته باشند و به دنبال آن مشارکت سیاسی خود را تقویت نمایند.

واژه‌های کلیدی: مشارکت سیاسی، نخبگان، سرمایه اجتماعی، خوزستان

استاد: خجسته اهوازی، صادق؛ درستی، امیرعلی و ایدر، نبی‌الله. (۱۴۰۳). تبیین جامعه‌شناختی مشارکت سیاسی از دید نخبگان خوزستان با تأکید

بر سرمایه اجتماعی، فصلنامه جامعه و سیاست، فصلنامه جامعه و سیاست، ۲(۵)، ۲۵-۳۶.

مقدمه

مشارکت به مفهوم، تقویت اقتدار جمعی برای ایجاد توسعه و تحول در جامعه است و هدف اصلی آن رسیدن به یک ظرفیت جمعی و تسهیم در قدرت اجتماعی-سیاسی از سوی شهروندان است (امینی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۱۷). مفهوم مشارکت در واقع ریشه در دموکراسی آنتی دارد و فرهنگ آکسفورد مشارکت را به عنوان "عمل یا واقعیت شرکت کردن"، "بخشی از چیزی را داشتن" یا "تشکیل دادن" دانسته است (حسین پور و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۶۴). بنابراین به لحاظ موضوعی مشارکت را می‌توان به گونه‌هایی مانند مشارکت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، روانی، سیاسی و ... تقسیم‌بندی نمود. البته در این تقسیم‌بندی تفکیک آن دقیق امکان‌پذیر نمی‌باشد و در هم تنیدگی، همپوشی و مکمل بودن آن گریز ناپذیر می‌باشد. از سوی دیگر پدیده مشارکت از اصلی‌ترین ابعاد توسعه اجتماعی، توسعه فرهنگی، توسعه اقتصادی و توسعه سیاسی در هر جامعه است. یکی از مهم‌ترین انواع مشارکت در جامعه، مشارکت سیاسی است که پایه و اساس مشروعیت نظام‌های سیاسی به حساب می‌آید. مشارکت سیاسی از جمله ملزومات بنیادین مردم سالاری و شهروندی و از ضرورت‌های جدا نشدنی نظام سیاسی در جوامع است. مشارکت سیاسی به معنای فعالیت و تلاش مردم برای سهیم شدن در ساختار قدرت سیاسی، ایجاد تعامل بین مردم و حاکمیت است که یکی از ارکان‌های مهم نظام سیاسی در اداره کشور تلقی می‌شود (امینی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۱۵). در دنیای امروز مشارکت مردم در عرصه‌های مختلف بخصوص در نظام سیاست؛ جهت و مسیر حرکت توسعه‌یافتگی در سطح ملی و عرصه بین‌المللی جامعه را مشخص می‌کند. به طوری که هر چه میزان مشارکت بیشتر شود، اعتبار و قدرت سیاسی جامعه در درون (قدرت داخلی) و برون (قدرت خارجی) افزایش می‌یابد. بر این اساس تحکیم مبانی مردم سالاری و دموکراسی مستلزم جلب مشارکت سیاسی مردم جامعه است و به همین منظور میزان مشارکت سیاسی در نظام‌های سیاسی دموکراتیک و مردم سالار یکی از مهم‌ترین موضوعات سیاست به شمار می‌آید و از بارزترین نمودها و مصداق مشارکت سیاسی حضور مردم و مشارکت آنان در عرصه انتخابات، عضویت در تشکل‌های سیاسی، عضویت در احزاب سیاسی، نظارت عمومی، مطالبه گری و ... می‌باشد. میزان مشارکت سیاسی در هر جامعه‌ای دلالت بر توسعه‌یافتگی دارد و تحت تأثیر مستقیم و غیرمستقیم برخی عوامل اجتماعی؛ اقتصادی؛ سیاسی؛ فرهنگی و ... می‌باشد. در حکومت اسلامی نیز مشارکت مردم در حفظ و اداره حکومت از ارکان سیاسی و اجتماعی مهم به شمار می‌رود. نظام جمهوری اسلامی ایران که با هدف ایجاد حکومتی اسلامی و مردم سالاری دینی تشکیل گردید؛ در طی ۴۰ سال پس از انقلاب اسلامی همواره بر مشارکت مردم در همه عرصه‌های سیاست تأکید داشته است و مردم نیز حق رأی و مشارکت در سیاست را یکی از حقوق شهروندی خود می‌دانند. بر این اساس مشارکت سیاسی مردم، یک از شاخص‌های مهم ارزیابی میزان توسعه یافتگی محسوب می‌گردد. اما هر پدیده اجتماعی متأثر از عوامل مختلفی ایجاد، تقویت و رشد می‌نماید. سرمایه اجتماعی که شامل سرمایه و منابع حاصل از کنش متقابل اجتماعی جامعه می‌باشد؛ یکی از عوامل مهم و مؤثر بر مشارکت سیاسی به حساب می‌آید. به طوری که جامعه‌ای که فاقد سرمایه اجتماعی کافی باشد از کارایی و توسعه قابل قبولی برخوردار نیست و تکامل و توسعه در همه ابعاد این جامعه دچار مشکل می‌گردد. واقعیت مشهود در حوزه جامعه‌شناسی این است که بحث و بررسی مشارکت سیاسی و عوامل مؤثر بر آن در بین گروه‌های مختلف و به شیوه‌های کمی و کیفی انجام شده است؛ اما ما بررسی تجربی مشارکت سیاسی و سرمایه اجتماعی از دیدگاه نخبگان خوزستان را در این پژوهش دنبال می‌نماییم. استان خوزستان یکی از استان‌های جنوب غربی کشور ایران می‌باشد که پنجمین استان پر جمعیت کشور محسوب می‌گردد و دارای تفاوت و گوناگونی قومی، زبانی، فرهنگی، مذهبی و شکاف‌های اجتماعی و طبقاتی زیادی است و همین تفاوت‌ها باعث شده است تا اقوام مختلف این خطه برای سهیم شدن در ساختار قدرت و سیاست از سرمایه‌های که در اختیار دارند از جمله سرمایه اجتماعی خود استفاده نمایند. در این پژوهش محقق در نظر دارد تا رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی را از دیدگاه نخبگان خوزستان بررسی نماید.

مشارکت^۳

مشارکت در لغت به معنای شرکت کردن، انبازی کردن و نیز به کار گرفتن منابع شخصی به منظور سهیم شدن در یک اقدام جمعی با توجه به رابطه میان تلاش و امکانات است (معین، ۱۳۸۲)؛ به نقل از عباسی و هاشمی، ۱۳۹۸: ۲۸۵). البته مشارکت تعاریف و تفسیرهای متعددی دارد و به لحاظ موضوعی مشارکت را به گونه‌هایی چون مشارکت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، روانی و سیاسی تقسیم می‌کنند. اگر چه تفکیک دقیق آن‌ها به علت درهم‌تنیدگی، همپوشی و مکمل یکدیگر واقع شدن چندان امکان‌پذیر نیست. مشارکت به معنای همکاری، نخستین رفتار اجتماعی است که از انسان سرزده و در معنای بسیط خود از مباحث مربوط به دموکراسی است؛ که برخی سابقه آن را به نظام‌های سیاسی یونان باستان می‌رسانند (نیازی و همکاران، ۱۴۰۱: ۴). مؤسسه تحقیقاتی ملل متحد برای توسعه اجتماعی مشارکت را کوشش‌های سازمان یافته برای افزایش کنترل بر منابع و نهادهای نظم‌دهنده در شرایط اجتماعی معین از سوی برخی از گروه‌ها و جنبش‌هایی که

1 . Participation
2 . Political participation
3 . Participation

تا کنون از حیثه اعمال چنین کنترلی محروم و مستثنی بوده‌اند؛ تعریف نموده است. بر این اساس به طور کلی مشارکت به معنای همکاری، شرکت داشتن یا حضور داشتن است. بر این اساس مشارکت، شرکت فعالانه انسان‌ها در حیات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و به طور کلی تمامی ابعاد حیات است (امینی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۱۸). قبل از تعریف اصطلاح مشارکت اجتماعی و مشارکت سیاسی، لازم است معنای کاربردی واژه مشارکت مورد توجه واقع گردد. مشارکت به معنای همکاری، شرکت داشتن یا حضور داشتن است؛ یعنی صرفاً حضور یک فرد در اجتماعی که برای بحث و تصمیم‌گیری درباره مسأله‌ای تشکیل شده است، به عنوان مشارکت داشتن تلقی می‌شود. اما آن چیزی که در این پژوهش مورد توجه محقق است عنصر اساسی در مشارکت اجتماعی و سیاسی، یعنی آگاهی و رغبت است. به طوری که برخی آن را مسئولیت اجتماعی یا کنش آگاهانه برای انجام بخشی از امور در شکل همکاری از روی رغبت با هدف بهبود و بهسازی زندگی اجتماعی و ارتقای کیفیت زندگی می‌نامند. بر این اساس مشارکت، شرکت فعالانه کنشگران در حیات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و بطور کلی تمامی ابعاد زندگی اجتماعی و به معنای سهمی در چیزی یافتن و از آن سود بردن و یا در گروهی شرکت جستن و بنابراین با آن همکاری داشتن است. مشارکت در این تعبیر می‌تواند اشکال و درجات گوناگونی از همکاری و همیاری، همبستگی، انطباق، سازگاری، پذیرش و... داشته باشد.

مشارکت سیاسی

مشارکت سیاسی یک مفهوم بین رشته‌ای است که توسط اندیشمندان رشته‌های مختلف از جمله علوم سیاسی، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته؛ و در چند دهه اخیر بسیار به آن توجه شده است. این مفهوم از یک سو برای کارکرد و تاب‌آوری هر نظام سیاسی مهم است و از سوی دیگر در نظام‌های دموکراتیک و فرایندهای تصمیم‌گیری‌شان، از وجهی غیرقابل چشم‌پوشی برخوردار است. به همین دلیل بسیاری از محققان بر اهمیت سنجش مشارکت سیاسی به عنوان شاخص منعکس‌کننده سلامت دموکراسی‌های مدرن تأکید کرده‌اند (کشاورزی و عربی، ۱۳۹۹: ۲۷۸). تمایل هر فرد به درگیر شدن در سطوح مختلف فعالیت در نظام سیاسی به عنوان یکی از جنبه‌های مهم (رفتار سیاسی) محسوب می‌گردد. مشارکت سیاسی یکی از مصادیق حضور مردم در تعیین سرنوشت خود است؛ بنابراین با گسترش هر چه بیشتر دموکراسی در جهان، توجه به ابعاد مختلف دخالت مردم در صحنه سیاسی هر کشور پر رنگ‌تر می‌گردد. بنا به تعریف؛ شرکت در فرآیندهای سیاسی که به‌گزینش رهبران سیاسی ختم می‌شود؛ سیاست عمومی را تعیین می‌کند و یا بر آن اثر می‌گذارد. بنابراین مشارکت سیاسی پدیده‌ای پیچیده و دارای ابعاد متعدد است که ارتباط میان جامعه مدنی و جامعه سیاسی را عملی می‌سازد؛ به بیانی دیگر فعالیت اجتماعی داوطلبانه افراد یک جامعه که افراد در آن احساس می‌نمایند مستقیم یا غیر مستقیم در سیاست‌گذاری‌های عمومی و یا انتخاب رهبران مشارکت دارند. در واقع مشارکت سیاسی، اولاً، یک کنش اجتماعی است؛ ثانیاً، به شکلی داوطلبانه اعمال می‌گردد؛ ثالثاً، با موقعیت اجتماعی افراد ارتباط نزدیک دارد. بر همین اساس مشارکت سیاسی، فرصتی است برای انجام کنش متقابل میان افراد؛ زیرا این نوع مشارکت جزئی از رفتار اجتماعی محسوب می‌شود؛ و نوعی تظاهر علنی اراده مردم برای تعیین سرنوشت جمعی است. زیرا تنها از طریق مشارکت است که قدرت سیاسی به طریق مسالمت‌آمیز دست به دست می‌گردد و میزان توسعه سیاسی یک کشور بستگی مستقیم به این مؤلفه دارد (الله ویردی، ۱۳۹۹: ۷۱). موفولوواو (۲۰۱۴)، بیان کرد مشارکت سیاسی فعالیت داوطلبانه اعضای جامعه است در انتخاب رهبران و شرکت مستقیم و غیر مستقیم در سیاست‌گذاری عمومی است. تتورل (۲۰۰۶)، در همین زمینه، گونه‌شناسی پنج بعدی از مشارکت را ارائه داد که شامل مشارکت انتخاباتی؛ مشارکت مصرف‌گرا (اهدای پول برای امور خیریه، تحریم و مصرف سیاسی و امضای طومار که جایگاه شهروندان را به منزله مصرف‌کننده منتقد نشان دهد)؛ فعالیت حزبی؛ فعالیت اعتراضی (شامل شرکت در تظاهرات، اعتصابات و سایر فعالیت‌های اعتراضی می‌گردد)؛ و فعالیت‌های ارتباطی (که شامل تماس با سازمان‌ها، نهادها، سیاستمداران یا کارمندان دولتی می‌گردد) است. بر همین اساس شهروندانی که در یک شیوه یا بعد از رفتار سیاسی درگیرند، به مشغولیت در سایر اشکال رفتار سیاسی درون همان بعد تمایل دارند.

¹ . Mofoluwawo

² . Teorell

شکل ۱- گونه‌شناسی مشارکت از دیدگاه تئورل (۲۰۰۶)

فکس (۲۰۱۴)، بیان کرد که مفهوم مشارکت سیاسی مانند چتری است که اشکال بسیار متفاوت کنش را در بر دارد. بنابراین مشارکت سیاسی عموماً به طیف وسیعی از فعالیت‌ها نسبت داده می‌شود که از طریق آن مردم در صدد اثرگذاری بر فرایندهای تصمیم‌گیری‌اند که زندگی آن‌ها را شکل می‌دهند. هانتینگتون و نلسون (۱۹۷۶)، مشارکت سیاسی را از مهم‌ترین مؤلفه‌های توسعه سیاسی می‌شمارد و آن را تابع دو عامل نگرش‌ها و اولویت‌های نخبگان سیاسی و وضعیت گروه‌ها و نهادهای اجتماعی واسط در جامعه دانسته و بر این باوراند که فرایند مشارکت سیاسی از طریق دو مجرا شکل گرفته است: ۱. تحرک اجتماعی و ۲. مجرای سازمان اجتماعی. مجرای تحرک اجتماعی به این معنی که کسب منزلتی بالاتر اجتماعی به نوبه خود در فرد احساس توانایی و نگرش‌های معطوف به توانایی و تأثیر نهادن بر تصمیم‌گیری‌های دستگاه‌های عمومی را ایجاد می‌کند و این عوامل ذهنی در مجموع می‌تواند مشوق مشارکت در سیاست و فعالیت‌های اجتماعی باشد. در این حالت منزلت اجتماعی بالاتر و احساس توانایی و مؤثر بودن از نظر سیاسی به عنوان متغیرهای میانی، مشوق مشارکت اجتماعی و سیاسی می‌شود. مجرای سازمانی یعنی عضویت و مشارکت فعال در انواع گروه‌ها و سازمان‌های اجتماعی (اتحادیه‌های شغلی و صنفی، گروه‌های مدافع علائق خاص و نظایر آن‌ها) است که احتمال مشارکت در فعالیت اجتماعی و سیاسی را بیشتر می‌نماید. این عوامل در جوامعی که فرصت‌های تحرک فردی در آن‌ها محدودتر است، بیشتر اهمیت دارد. به عقیده میلیبراث (۱۹۸۳)، مشارکت سیاسی فعالیت آزادانه شهروندان است که در جهت اثرگذاری بر سیاست و حکومت انجام می‌شود. و طیف وسیع و متنوعی از درگیرشدن در سیاست تا تلاش و رقابت برای کسب مناصب سیاسی است. میلیبراث فعالیت‌های مبتنی بر انواع مشارکت از خواندن یا شنیدن اخبار سیاسی و گوش دادن یا شرکت در مباحث سیاسی، شرکت در انتخابات و مبارزات سیاسی تا تلاش برای کسب قدرت سیاسی و مناصب حکومتی؛ تظاهرات و اعتراضات سیاسی، تیپولوژی خاصی از کنشگران سیاسی را ارائه داد و آن‌ها را به پنج گروه تفکیک کرد: ۱. افراد کاملاً منفعل که تنها فعالیت سیاسی آن‌ها رأی دادن و شرکت در انتخابات است. ۲. کنشگران سیاسی محلی‌گرا که فعالیت آن‌ها به مسائل محلی منحصر می‌گردد و در فضاهای سیاسی و اجتماعی محلی مشارکت دارند. ۳. کوتاه نظرها که در خصوص مسائل دارای نفع شخصی مشارکت دارند. ۴. کنشگران مبارز که تنها درگیر مسائل سیاسی‌اند که برای‌شان مهم است و برای آن‌ها مبارزه نموده‌اند. ۵. کنشگران کاملاً فعال که در تمام زمینه‌های سیاست مشارکت دارند. او برای تبیین مشارکت سیاسی به چهار عامل انگیزه‌ها و محرک‌های سیاسی، موقعیت اجتماعی، نگرش‌ها، باورها و اعتقادات شخصی و محیط سیاسی اشاره نمود (احمدی، ۱۳۹۸: ۶).

شکل ۲- گونه‌شناسی میلیبراث (۱۹۸۳) از مشارکت سیاسی

وی بر دو مجموعه از عوامل مرتبط با مشارکت فردی در امور سیاسی تأکید دارد: وضعیت اقتصادی-اجتماعی و مرکزیت اجتماعی. در هر دو مجموعه، مشارکت مانند امری عقلانی و در آغاز معطوف به هدف نشان داده شده است. افرادی که سیاست‌ها و برنامه‌های حکومت را هماهنگ با علایق و منافع خود می‌دانند، و معتقدند که اعمال خودشان، به طور انفرادی یا جمعی، بر تصمیمات حکومت اثر دارد، تلاش خواهند کرد که چنین اثری بگذارند، مگر آن که ویژگی‌های ساختاری نظام سیاسی مانع آن شود (ملتفت و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۵۰). علیالامت (۲۰۱۹)، بیان کرد از عینی‌ترین نمودهای مشارکت سیاسی می‌توان به مواردی چون حضور و مشارکت در عرصه انتخابات، عضویت در تشکل‌های سیاسی، عضویت در سندیکاها و... اشاره نمود. در دنیای امروز اساس و جهت حرکت نظام‌ها را چه در سطح ملی و عرصه بین‌المللی مشارکت مردم در عرصه سیاست آن نظام مشخص می‌نماید تا جایی که هر چه میزان این نوع مشارکت افزایش یابد به دنبال آن اعتبار و قدرت سیاسی آن نظام در عرصه بین‌المللی افزایش یافته، این خود پشتوانه‌ای برای رسیدن به اهداف پیش‌بینی شده نظام سیاسی و دولت مردان آن نظام را مهیا می‌کند. مشارکت سیاسی یکی از شاخص‌های عمده توسعه سیاسی و اجتماعی در جوامع مدرن و دموکراتیک نیز محسوب می‌گردد. یکی از اهداف توسعه سیاسی گسترش مشارکت و رقابت گروه‌های اجتماعی در زندگی سیاسی است که برای نیل به توسعه سیاسی باید میزان مشارکت سیاسی مردم افزایش یابد.

برخی از اندیشمندان سیاسی و اجتماعی، مشارکت را به عنوان روش‌های عملی که در برگزیده توزیع مجدد قدرت در میان اعضای یک جامعه است، مفهوم‌سازی نمودند. که به واسطه آن، بخشی از شهروندان جامعه که از فرآیند سیاسی و اقتصادی کنار گذاشته شده‌اند، امکان مجدد کنش در این حوزه را بدست بیاورند. این در حالی است که در نگاه پاتریک، مشارکت در مفهوم گسترده‌اش برانگیختن حساسیت مردم و به معنای بهتر افزایش شناخت و میزان توانایی آنان برای پاسخگویی به طرح‌های توسعه و نیز به معنای تشویق ابتکارات محلی است بر این اساس انواع گوناگونی از مشارکت سیاسی عبارتند از: رأی دادن، عضویت در یک گروه و حزب سیاسی، تلاش برای موفقیت کاندیدا در انتخابات، مذاکره با نمایندگان، تبلیغ برای احزاب سیاسی، نوشتن مقالات و سخنرانی‌های سیاسی، شرکت در مبارزات سیاسی، رقابت در جهت انتخاب شدن برای پست‌های سیاسی و عمومی کشور، که انواع مشارکت سیاسی عبارتند از: منفعلانه، مشارکت سیاسی حمایتی، مشارکت سیاسی فعال، مشارکت سیاسی واقعی، مشارکت سیاسی ابزاری، مشارکت سیاسی خودجوش، مشارکت سیاسی برانگیخته و مشارکت سیاسی منفی. همچنین سطوح گوناگونی از مشارکت سیاسی وجود دارد، مشارکت سیاسی محدود، مشارکت سیاسی گسترده، مشارکت سیاسی فردی، مشارکت سیاسی جمعی و غیره (علی‌پورخدادادی و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۸۲). در این زمینه پری^۱ (۱۹۹۷)، معتقد است که باید سه جنبه مشارکت سیاسی یعنی شیوه مشارکت، شدت و کیفیت آن را بررسی کرد. منظور وی از شیوه مشارکت این است که مشارکت چه شکلی به خود می‌گیرد، آیا رسمی است یا غیر رسمی و استدلال می‌نماید که شیوه مشارکت بر طبق فرصت، میزان علاقه، منابع در دسترس فرد و نگرش‌های رایج نسبت به مشارکت در جامعه مربوط و به ویژه این که آیا مشارکت تشویق می‌گردد یا خیر فرق دارد. شدت نیز به تعداد افراد که در فعالیت‌های سیاسی معین شرکت می‌نمایند و نیز تعدد دفعات مشارکت آن‌ها اشاره دارد. و منظور از کیفیت میزان اثربخشی حاصل از مشارکت و سنجش تأثیر آن بر کسانی که قدرت اعمال می‌کنند و بر سیاست‌گذاری مربوط می‌گردد (راش (۱۳۹۰)؛ به نقل از ملتفت و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۵۵). وی تبیین‌های مشارکت سیاسی را به دو نوع نظریه‌های ابزاری و نظریه‌های تکاملی تقسیم می‌نماید. نظریه‌های ابزاری، مشارکت را وسیله‌ای برای یک هدف یعنی دفاع یا پیشبرد یک فرد یا گروهی از افراد و سدی در برابر جباریت و استبداد در نظر دارند. بنابراین نظریه پرداز ابزارگرا استدلال می‌نمایند که افراد بهترین داور منافع خودشان هستند، حکومتی که مردم در آن مشارکت داشته باشند کارآمدتر است، افرادی که از تصمیمات تأثیر می‌پذیرند حق دارند در گرفتن تصمیمات شرکت داشته باشند و مشروعیت و حکومت بر مشارکت استوار است. بنابراین وارثان نهایی نظریه ابزاری فایده‌گرایان و کثرت‌گرایان هستند. از سوی دیگر نظریه تکاملی استدلال می‌کند که شهروند آرمانی یک شهروند مشارکت‌کننده است و بنابراین مشارکت، اعمال مسئولیت اجتماعی در نظر گرفته می‌شود. مشارکت یک تجربه یادگیری است که شهروند را نه تنها آگاه از حقوق خود، بلکه آگاه از وظایف و مسئولیت‌های پرورش می‌دهد. چنین دیدگاهی در نوشته‌های ارسطو، جان استوارت میل، دوتوکویل و روسو یافت می‌شود و نیز بخش مهمی از اندیشه‌های محافظه کارانه و سوسیالیستی است (راش (۱۹۹۸)).

روش تحقیق

جستجو برای شناسایی و حل مسائل و انجام پژوهش بر پایه دیدگاه‌های فلسفی معرفت‌شناختی و انتخاب روش تحقیق انجام می‌شود. برای این منظور پژوهشگران، به طور ضمنی یا آشکار، یک دیدگاه فلسفی را مفروض داشته و مبتنی بر آن، نحوه گردآوری داده‌ها، تنظیم، تلخیص

و چگونگی تحلیل شواهد را تعیین می‌کنند. از این رو، انتخاب روش تحقیق برای پی بردن به ناشناخته‌ها، بر پایه دیدگاه‌های فلسفی به عمل می‌آید (بازرگان هرندی، ۱۳۸۷: ۲۰). روش پژوهش حاضر از نوع کمی است. هدف اصلی بررسی توزیع ویژگی‌های یک جامعه است. در پژوهش پیمایشی پارامترهای جامعه بررسی می‌شوند. در اینجا پژوهشگر با انتخاب نمونه‌ای که معرف جامعه است به بررسی متغیرهای پژوهش می‌پردازد. پژوهش حاضر از نظر بررسی متغیرها از نوع همبستگی است؛ و با توجه به این که به بررسی وضع موجود می‌پردازد و هدف آن توصیف نمودن پدیده‌های مورد بررسی است، در قلمرو تحقیقات توصیفی قرار دارد این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی است؛ هدف تحقیق کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. در این جا نیز سطح گفتمان انتزاعی و کلی اما در یک زمینه خاص است. علت انتخاب روش پیمایشی، توصیف وضعیت موجود نگرش‌های نخبگان در خصوص مشارکت سیاسی است.

جامعه آماری این پژوهش کلیه نخبگان سیاسی خطه خوزستان که شامل مدرسان دانشگاه، مدیران میانه و ارشد ادارات و سازمان‌های دولتی و شرکت‌های خصوصی، پزشکان، مهندسان، فرهنگیان و نویسندگان می‌باشد.

بعد از استخراج مفاهیم و مقولات برای اعتباریابی و سنجش مفاهیم بصورت کمی نیازمند این هستیم تا بینم چقدر شاخص‌های استخراج شده در بین جامعه آماری دوم، نشان‌دهنده میزان نگرش‌های مختلف آن‌ها است. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای است بدین صورت که ابتدا همه نخبگان سیاسی در خطه خوزستان شامل مدیران میانه و ارشد شرکت‌های خصوصی، مدرسان دانشگاه، فرهنگیان، نویسندگان، پزشکان و مهندسان تقسیم‌بندی کرده، و سپس خوشه مدرسان دانشگاه را در نظر گرفته شد. بر اساس آمار مراکز آموزشی دانشگاه‌ها تعداد ۳۸۵۸ نفر مدرس در دانشگاه‌های خوزستان مشغول به خدمت می‌باشند بر این اساس در جدول مورگان حجم نمونه متناسب با این جامعه آماری ۳۵۱ نفر بدست آمده است.

بحث و ارائه یافته‌ها

آمار استنباطی

در این بخش ابتدا به توضیح روش تجزیه و تحلیل مورد نظر در این پژوهش (مدل‌یابی معادله ساختاری) پرداخته می‌شود و سپس با استفاده از این روش فرضیه‌های پژوهش مورد بررسی و آزمون قرار می‌گیرد.

مدل‌یابی معادله ساختاری

مدل‌یابی معادلات ساختاری، یک تکنیک چند متغیری بسیار کلی از خانواده رگرسیون چند متغیری است. مدل‌یابی معادلات ساختاری یک رویکرد جامع برای آزمون فرضیه‌هایی درباره روابط متغیرهای مشاهده شده و مکنون است (هومن، ۱۳۸۷، ۱۱). کاربرد اصلی آن در موضوعات چند متغیره‌ای است که نمی‌توان آن‌ها را به شیوه دو متغیری با در نظر گرفتن هر یک متغیر مستقل با یک متغیر وابسته انجام داد. توانمندی این ابزار در ارزیابی همزمان انواع مختلف ارتباط بین متغیرها، آزمون و مقایسه‌ی شباهت‌ها و تفاوت‌های بین گروه‌های مختلف شرکت‌کننده در مطالعه است (هومن، ۱۳۸۷، ۱۹).

جهت ارزیابی مدل معادلات ساختاری شاخص‌های مختلفی وجود دارد که شاخص‌های برازندگی نامیده می‌شوند که این شاخص‌ها پیوسته در حال مقایسه، توسعه و تکامل می‌باشند، اما هنوز درباره حتی یک آزمون بهینه نیز توافق همگانی وجود ندارد. در ارزیابی مدل این پژوهش از آزمون‌های زیر استفاده می‌شود: کای اسکور نسبی که از تقسیم ساده مقدار کای اسکور بر درجه آزادی مدل محاسبه می‌شود (χ^2/df) که مقدار قابل قبول برای این شاخص مقادیر بین ۱ تا ۳ می‌باشد. شاخص RMSEA که مدل‌های قابل قبول دارای مقدار کمتر از ۰/۰۸ هستند. همچنین شاخص‌های $AGFI$ ، GFI ، IFI ، CFI و NFI که مقدار قابل قبول برای این شاخص‌ها باید بزرگتر از ۰/۹ باشد.

همچنین بارهای عاملی بزرگتر یا مساوی ۰/۴ نشان‌دهنده‌ی مناسب بودن ساختارهای عاملی جهت اندازه‌گیری ابعاد مورد مطالعه در مدل می‌باشد. لازم به ذکر است که جهت بررسی معناداری مدل از مقادیر تی (t-value) استفاده می‌شود که اگر بزرگتر از ۱/۹۶ یا کوچکتر از ۱/۹۶- باشند، در سطح اطمینان ۹۵٪ معنی دار خواهند بود (امینی، ۱۳۸۷، ۸۱).

1. Fitting indexes
2. Root mean squared error of approximation
3. Adjusted Goodness of Fit Index
4. Goodness – for- fit index
5. Incremental Fit Index
6. Comparative Fit Index
7. Normal Fit Index

تحلیل عاملی تأییدی

مهم‌ترین مرحله در تجزیه و تحلیل آماری در معادلات ساختاری (SEM) ارزیابی برازش مدل داده‌ها است که برای این منظور از تحلیل عاملی تأییدی استفاده می‌شود. تحلیل عاملی تأییدی قبل از انجام تحلیل مسیر انجام می‌گردد و در آن به بررسی این موضوع پرداخته می‌شود که آیا سؤالات انتخاب شده ساختارهای عاملی مناسبی را جهت اندازه‌گیری ابعاد مورد مطالعه در مدل تحقیق فراهم می‌آورند. این پژوهش بر اساس پرسشنامه‌ای با ۴۱ سؤال و در قالب چهار متغیر مستقل "اعتماد اجتماعی"، "ارتباط اجتماعی"، "آگاهی اجتماعی" و "مشارکت اجتماعی" و یک متغیر وابسته "مشارکت سیاسی" می‌باشد که همه این متغیرها مکنون (نهفته) هستند و با استفاده از تحلیل عاملی، معادلات اندازه‌گیری مربوط به آن‌ها مشخص می‌شود. نتایج تحلیل عاملی تأییدی در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- نتایج تحلیل عاملی تأییدی متغیرها

متغیرها	شماره سؤالات	بار عاملی	آماره T
مشارکت سیاسی	۱	۰/۶۳	۱۳/۲۷
	۲	۰/۵۶	۱۰/۳۵
	۳	۰/۵۶	۱۰/۸۵
	۴	۰/۷۵	۸/۴۲
	۵	۰/۴۶	۱۴/۹۶
	۶	۰/۴۶	۸/۲۵
	۷	۰/۵۹	۱۲/۹۰
	۸	۰/۷۷	۱۴/۸۱
	۹	۰/۷۲	۱۷/۳۸
	۱۰	۰/۶۴	۱۵/۸۹
	۱۱	۰/۷۸	۱۸/۱۵
	۱۲	۰/۷۸	۱۸/۰۰
اعتماد اجتماعی	۱۳	۰/۶۲	۱۴/۷۰
	۱۴	۰/۹۶	۲۰/۳۱
	۱۵	۰/۶۸	۱۲/۵۲
	۱۶	۰/۴۹	۲/۰۷
	۱۷	۰/۴۸	۱۳/۴۰
	۱۸	۰/۴۱	۱۰/۷۴
	۱۹	۰/۵۴	۱۴/۱۵
	۲۰	۰/۶۱	۱۳/۶۲
آگاهی اجتماعی	۲۱	۰/۹۹	۱۹/۹۹
	۲۲	۰/۹۴	۱۵/۲۰
	۲۳	۰/۷۶	۱۸/۰۰
	۲۴	۰/۶۸	۱۶/۷۷
	۲۵	۰/۷۶	۱۵/۵۷
	۲۶	۰/۸۳	۱۸/۳۴
	۲۷	۰/۷۶	۱۸/۲۹
	۲۸	۰/۸۱	۱۲/۷۱
ارتباط اجتماعی	۲۹	۰/۳۹	۱۱/۰۷
	۳۰	۰/۴۴	۳/۹۷
	۳۱	۰/۶۷	۱۶/۵۳
	۳۲	۰/۷۴	۱۸/۴۰
	۳۳	۰/۷۸	۱۸/۲۸
	۳۴	۰/۴۴	۶/۳۹

متغیرها	شماره سؤالات	بار عاملی	آماره T
مشارکت اجتماعی	۳۵	۰/۵۵	۱۵/۲۶
	۳۶	۰/۴۲	۱۲/۰۹
	۳۷	۰/۷۱	۱۵/۵۹
	۳۸	۰/۵۱	۱۰/۶۳
	۳۹	۰/۵۱	۱۰/۱۹
	۴۰	۰/۶۷	۱۳/۱۰
	۴۱	۰/۴۷	۱۱/۸۲

چنانچه از جدول فوق مشاهده می شود تمام بارهای عاملی مربوط به سؤالات پرسشنامه برابر یا بیشتر از ۰/۴ است و مقدار آماره t در تمام موارد از ۱/۹۶ بزرگ تر می باشد بنابراین می توان نتیجه گرفت که سؤالات انتخاب شده ساختارهای عاملی مناسبی را جهت اندازه گیری متغیرها و ابعاد مورد مطالعه در مدل تحقیق فراهم می کنند. همچنین شاخص های برازش مدل نیز تأیید کننده ی این نتیجه می باشند که در جدول ۲ نشان داده شده اند.

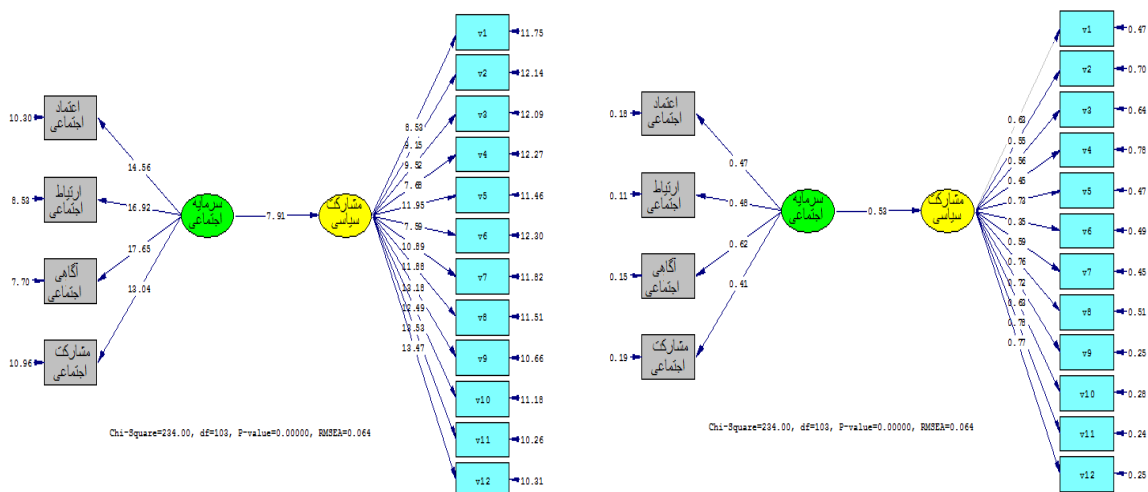
جدول ۲- شاخص های برازش

CFI	IFI	AGFI	GFI	NFI	RMSEA	χ^2/df
۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۹۲	۰/۹۳	۰/۰۱۶	۱/۰۸

با توجه به جدول فوق، مقدار RMSEA برابر با ۰/۰۱۶ می باشد و با توجه به این که کمتر از ۰/۰۸ است نشان می دهد میانگین مجذور خطای های مدل مناسب است و مدل قابل قبول می باشد. همچنین مقدار کای دو به درجه آزادی (۷۶۹/۴۰) برابر با ۱/۰۸ است که بین ۱ و ۳ می باشد و میزان شاخص های NFI، GFI، AGFI، IFI و CFI نیز از ۰/۹ بیشتر می باشند که نشان می دهد مدل اندازه گیری متغیرهای تحقیق، از برازش مناسبی برخوردار است. با توجه به تأیید سؤالات مربوط به ابعاد پرسشنامه (روایی پرسشنامه)، در قسمت بعد به آزمون و بررسی فرضیات پرداخته می شود.

آزمون فرضیه ها

این پژوهش به بررسی یک فرضیه اصلی و چهار فرضیه فرعی می پردازد. جهت بررسی فرضیه ها از روش مدل یابی معادله ساختاری استفاده می شود. بنابراین در این پژوهش طبق مطالب گفته شده در فوق، از نرم افزار لیزرل جهت بررسی فرضیه ها استفاده می شود. نمودارهای ۱ و ۲، به ترتیب نمودار ضرایب مسیر و مقادیر آماره t مربوط به مدل معادله ساختاری را جهت بررسی فرضیه اصلی پژوهش به نمایش می گذارد.

نمودار ۲- نمودار مقادیر آماره t برای مدل فرضیه اصلی پژوهش

نمودار ۱- نمودار ضرایب عاملی و ضریب مسیر مدل فرضیه اصلی پژوهش

در جدول زیر مقادیر شاخص‌های برازش نشان داده شده است. مقدار RMSEA برابر با ۰/۰۶۴ می‌باشد و با توجه به اینکه کمتر از ۰/۰۸ است نشان می‌دهد که مدل قابل قبول می‌باشد. همچنین مقدار کای اسکور نسبتی یعنی تقسیم کای دو بر درجه آزادی برابر با ۲/۲۷ است و بین ۱ و ۳ می‌باشد و میزان شاخص‌های AGFI، GFI، IFI، CFI و NFI نیز از ۰/۹ بیشتر می‌باشند. در مجموع مقدار شاخص‌ها با ملاک تفسیری آن‌ها مطابقت دارند و تحلیل عاملی تأییدی، ساختار ابعاد مورد بررسی در مدل پژوهش را تأیید می‌کند.

جدول ۳- شاخص‌های برازش مدل پژوهش

χ^2/df	RMSEA	NFI	CFI	IFI	GFI	AGFI
۲/۲۷	۰/۰۶۴	۰/۹۱	۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۹۴	۰/۹۲

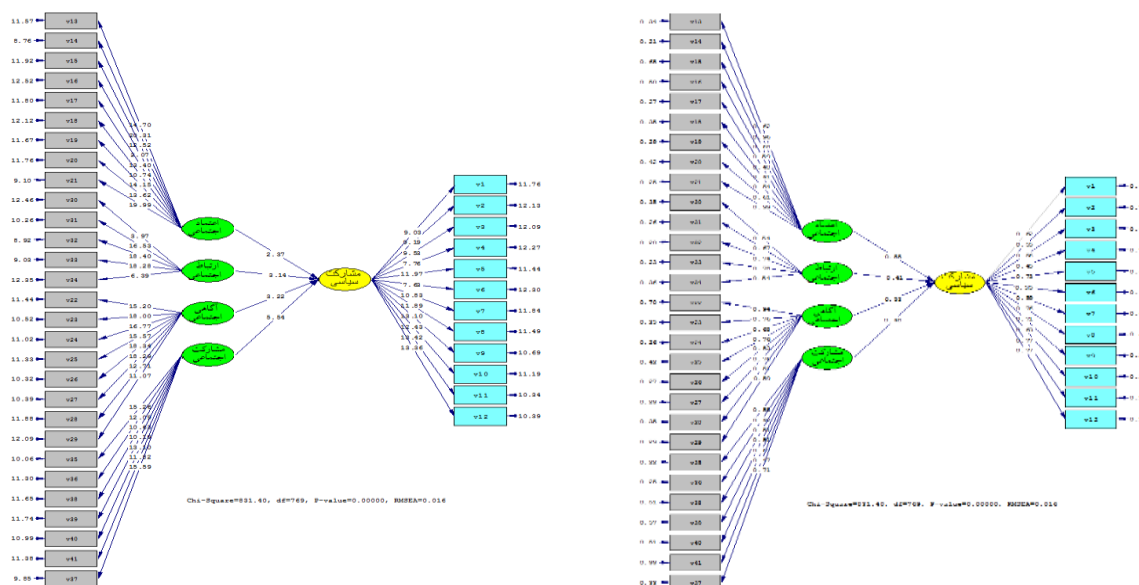
با توجه به تأیید سؤالات مربوط به ابعاد پرسشنامه، در قسمت بعد به آزمون و بررسی فرضیه اصلی پژوهش پرداخته می‌شود. با توجه به نمودارهای ۱ و ۲، خلاصه نتایج بدست آمده از مدل برازش شده در جدول زیر، نشان داده شده است. همان‌طور که گفته شد مسیرهایی که مقدار آماره تی (t-value) آن‌ها بیشتر از ۱/۹۶ و یا کمتر از ۱/۹۶- باشد، معنادار هستند.

جدول ۴- نتایج جهت آزمون فرضیه اصلی پژوهش

فرضیه	روابط مورد بررسی	ضریب مسیر ^۱	آماره تی (t-value)	نتیجه
اصلی	سرمایه اجتماعی ← مشارکت سیاسی	۰/۵۳	۷/۹۱	معنادار است

بررسی فرضیه اصلی: بین مشارکت سیاسی و سرمایه اجتماعی از دید نخبگان خوزستان رابطه معناداری وجود دارد.

در این فرضیه با توجه به جدول شماره ۴-۱۰، ضریب مسیر بین مشارکت سیاسی و سرمایه اجتماعی برابر با ۰/۵۳ که مقداری مثبت می‌باشد. مقدار آماره تی (t) برابر ۷/۹۱ است که بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار است و وجود رابطه‌ی معنادار و مثبت بین مشارکت سیاسی و سرمایه اجتماعی تأیید می‌شود. بنابراین فرضیه اصلی پژوهش تأیید می‌گردد.

نمودار ۴- نمودار مقادیر آماره t برای مدل فرضیه‌های فرعی پژوهش

نمودار ۳- نمودار ضرایب عاملی و ضریب مسیر مدل فرضیه‌های فرعی پژوهش

در جدول ۵ مقادیر شاخص‌های برازش نشان داده شده است. مقدار RMSEA برابر با ۰/۰۱۶ می‌باشد و با توجه به این که کمتر از ۰/۰۸ است نشان می‌دهد میانگین مجذور خطاهای مدل مناسب است و مدل قابل قبول می‌باشد. همچنین مقدار کای دو به درجه آزادی (۷۶۹/۸۳۱/۴۰) برابر با ۱/۰۸ است که بین ۱ و ۳ می‌باشد و میزان شاخص‌های AGFI، GFI، IFI، CFI و NFI نیز از ۰/۹ بیشتر می‌باشند. در مجموع مقدار شاخص‌ها با ملاک تفسیری آن‌ها مطابقت دارند و تحلیل عاملی تأییدی، ساختار ابعاد مورد بررسی در مدل پژوهش را تأیید می‌کند.

جدول ۵- شاخص‌های برازش مدل پژوهش

χ^2/df	RMSEA	NFI	CFI	IFI	GFI	AGFI
۱/۰۸	۰/۰۱۶	۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۹۲

با توجه به تأیید سؤالات مربوط به ابعاد پرسشنامه، در قسمت بعد به آزمون و بررسی فرضیه‌های فرعی پژوهش پرداخته می‌شود. با توجه به نمودارهای ۴-۷ و ۴-۸، خلاصه نتایج بدست آمده از مدل برازش شده در جدول زیر، نشان داده شده است. همانطور که گفته شد مسیرهایی که مقدار آماره تی (t-value) آن‌ها بیشتر از ۱/۹۶ و یا کمتر از ۱/۹۶- باشد، معنادار هستند.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

مشارکت سیاسی از دید اندیشمندان علوم اجتماعی و علوم سیاسی فرایندی است که در شبکه متغیری از روابط اجتماعی واقع شده است و مشارکت در امور سیاسی، مراتب و سطوح مختلفی دارد و می‌تواند از یک مشارکت ساده در انتخابات محلی گرفته، تا به دست آوردن یک منصب بالای سیاسی، و بالاترین مقام سیاسی در کشور صورت پذیرد. شناسایی عوامل مؤثر در کاهش یا افزایش مشارکت سیاسی، این امکان را به برنامه‌ریزان سیستم سیاسی می‌دهد تا به حذف عوامل کاهش‌دهنده و ایجاد و توسعه عوامل مثبت در میزان مشارکت سیاسی، زمینه ثبات سیاسی و استحکام سیستم را فراهم آورند. سرمایه اجتماعی در طول چندین سال به علاقه جدید در ادبیات سیاسی و علمی وارد شده است. از سوی دیگر روند تغییر و تحولات در ایران معاصر در حوزه مشارکت سیاسی افراد در جامعه نشان می‌دهد که با کاهش مشارکت سیاسی مواجه هستیم؛ بر این اساس باید عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی بررسی و تقویت گردد.

از دیدگاه جامعه‌شناسی، مشارکت‌پذیری به معنای احساس تعلق به گروه و شرکت فعالانه و داوطلبانه در آن که به فعالیت اجتماعی منجر می‌گردد؛ بسیار اهمیت دارد. با در نظر گرفتن نتایج این مطالعه می‌توان استنباط کرد که وجود تعاملات اجتماعی نقش مهمی در زندگی جمعی افراد دارد، سرمایه اجتماعی را می‌توان به عنوان عاملی تأثیرگذار در مشارکت سیاسی جامعه قلمداد نمود. اندیشمندان نظریه جایگزینی در این خصوص معتقدند که در زندگی اجتماعی امروزه افرادی که زمان بیشتری را برای اینترنت اختصاص می‌دهند، نمی‌توانند وقت زیادی برای سایر فعالیت‌های صرف نمایند. حامیان این نظریه معتقدند رسانه‌ها به دلیل ۱. گرفتن فرصت زمانی افراد برای شرکت در فعالیت‌های اجتماعی؛ ۲. جلوگیری از ارتباطات چهره به چهره و ۳. تشویق افراد در عضویت در گروه‌های هم‌فکر؛ تأثیری منفی بر رویکردها و مشارکت سیاسی دارند. از سوی دیگر آنان معتقدند که اعتماد اجتماعی این افراد به نهادهای سیاسی نیز کاهش می‌یابد. بنابراین سیاستمداران جامعه باید شرایط ارتباط اجتماعی و دیدارهای چهره به چهره را فراهم کنند تا افراد در گروه‌ها و انجمن‌های مختلف مشارکت اجتماعی داشته باشند و به دنبال آن مشارکت سیاسی خود را تقویت نمایند. از سوی دیگر نظریه پردازان ساختارگرایی معتقدند که ساختارهای موجود در جامعه بر میزان مشارکت افراد مؤثر است. در این نظریه فرد به عنوان کنشگر اجتماعی دارای خلاقیت، اختیار و نیروی ارزشیابی است. اما این ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی است که کنش را تعیین می‌نماید و شبکه پیچیده‌ای از ارزش‌ها، هنجارها، سنن و عادات اجتماعی در جامعه وجود دارند که اراده انسان را در خود محصور کرده و به آن جهت می‌دهند. وبر در این زمینه از چهار کنش اجتماعی (۱. کنش عقلانی معطوف به هدف؛ ۲. کنش عقلانی ارزشی؛ ۳. کنش عاطفی؛ ۴. کنش سنتی) نام می‌برد و بر اساس آن مشارکت افراد را تبیین می‌نماید. به طور کلی در جامعه‌شناسی سیاسی وبر از آنجا که زندگی انسان دستخوش نیروهای عقلانی و غیر عقلانی است و بسیاری از رفتارهای اجتماعی، غیر عقلانی به شمار می‌روند، بنابراین بیان غیر عقلانی رفتار در زندگی سیاسی نیز بیرومندند، رفتار سیاسی یکسره رفتاری عقلایی نیست یعنی برحسب محاسبه علایق اقتصادی و اجتماعی صورت نمی‌گیرد، بلکه انسان به عنوان موجودی پیچیده به غیر از این علایق، علایق و زندگی غیر عقلانی عمیقی نیز دارد که طبعاً بر حوزه‌های گوناگون زندگی او و از جمله بر رفتارهای سیاسی مؤثر واقع می‌شوند، سیاست و سلطه در هر یک از انواع سه‌گانه آن کنش و رفتاری گروهی است که در آن حکم و اطاعت به دلایل مختلف صورت می‌گیرد. در همین زمینه نظریه نخبه‌گرایی بیان می‌نماید که تفاوت مشارکت سیاسی نخبگان با سایر اقشار مردم در مشارکت عقلانی نخبگان است که بر اساس سود و فایده اقدام به مشارکت می‌نمایند. به همین منظور حاکمان سیاسی جامعه باید در راستای مشارکت سیاسی نخبگان کنش‌های عقلانی و مشارکت‌های سیاسی عقلانی را تقویت نمایند تا پایداری و ثبات در مشارکت سیاسی را ارتقاء دهند. از سوی دیگر پری با

استفاده از نظریه‌های ابزاری معتقد است که افرادی که از تصمیمات حکومت تأثیر می‌پذیرند حق دارند که در آن مشارکت داشته باشند. پیروان این نظریه معتقدند که مشارکت باید برای طرفین سود و فایده‌ای داشته باشد که طبق این نظریه حکومت از مشارکت بیشتر افراد مشروعیت و کارآمدی را دریافت می‌نماید و افراد با مشارکت در امور سیاسی می‌توانند عقاید و خواسته‌های خود را دنبال نمایند. همچنین پری معتقد است که شهروند آرمانی یک شهروند مشارکت‌کننده است و مشارکت یک تجربه یادگیری می‌باشد که شهروندان را نه تنها آگاه از حقوق خود بلکه آگاه از وظایف و مسئولیت‌هایش پرورش می‌دهد. طبق این نظریه تکاملی افراد برای آگاهی از وظایف و مسئولیت‌های شان و ایفای نقش در جامعه نیازمند مشارکت در امور می‌باشند.

لیبست معتقد است که بین مشارکت سیاسی و عوامل اجتماعی و اقتصادی همبستگی بالایی وجود دارد، از جمله این که اعضای طبقات بالا در مشاغل مشغول هستند که بعد سیاسی قوی دارد که علاقه و مهارت‌های آنان را افزایش می‌دهد. همین طور به علت داشتن تحصیلات بیشتر، آن‌ها آگاهی سیاسی و اجتماعی بیشتری داشته و در نتیجه به مشارکت سیاسی علاقه‌مندتر می‌شوند؛ همچنین اعضای طبقات بالای اجتماعی وقت آزاد بیشتری برای فعالیت‌های سیاسی دارند، وی بر همبستگی بین شهرنشینی، پیدایش نهادهای مشارکتی دموکراتیک، تأکید دارد از آن جا که اعضای طبقه متوسط به سازمان‌های سیاسی داوطلبانه (احزاب سیاسی و سایر انجمن‌ها) خواهند پیوست. بنابراین بر قدرت دولت نظارت می‌کنند و نیز قادر خواهند بود شهروندان را در تحصیل مهارت‌های سیاسی آموزش دهند و سرانجام سبب ترغیب مشارکت سیاسی شوند. نخبگان دانشگاه از جمله افرادی هستند که می‌توانند بر مشارکت سیاسی سایر گروه‌ها از جمله دانشجویان و صاحبان کسب و کارهای آینده مؤثر باشد. نتایج این مطالعه نشان داد که مشارکت اجتماعی بر میزان مشارکت سیاسی مؤثر است. این نتایج نظر هانتینگتن و نلسون را که معتقدند داشتن مشارکت فعال در سازمان‌های جمعی، باعث می‌گردد که مشارکت سیاسی - اجتماعی افراد خود به خود بالا رود و افراد از طریق جو حاکم بر این گروه‌ها و سازمان‌ها در فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی درگیر شوند؛ تأیید می‌نماید. عدم مشارکت یا کاهش مشارکت سیاسی باعث می‌شود که گردش قدرت بین نخبگان سیاسی در جامعه به وجود نیاید و قدرت و سیاست در انحصار گروه یا افراد خاصی قرار گیرد که این تمرکز و انحصار قدرت بدون شک آزادی شهروندان و حقوق آنان را محدود می‌نماید و در نهایت انحصار قدرت باعث فساد و استبداد سیاسی می‌شود. از سوی دیگر تجربه کشورهای مختلف نشان داده است که عدم گردش نخبگان سیاسی و عدم چرخش قدرت در میان آنان مانع پیشرفت و اصلاح امور جاری می‌گردد. بنابراین سیاستمداران حکومتی لازم است برای اصلاح امور و اجرای برنامه‌های خود از یک سو و از سوی دیگر مشروعیت بخشیدن به حکومت، عوامل مؤثر بر میزان مشارکت سیاسی را در جامعه تقویت نمایند.

منابع

۱. احمدی، شهرزاد. (۱۴۰۰). بررسی نظریه حکمرانی خوب بر پایه اعتماد عمومی و سرمایه اجتماعی. *فصلنامه چشم‌انداز حسابداری و مدیریت*، ۴(۴۴)، ۱۲-۱.
۲. احمدی، یعقوب. (۱۳۹۸). تأثیر انواع سرمایه اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی بر انواع مشارکت سیاسی (مورد مطالعه: شهروندان ۱۸ سال به بالای سنندج). *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۰(۳)، ۲۲-۱.
۳. الله‌ویردی، مهرشاد. (۱۳۹۹). تأثیر عملکرد مدیریت شهری در فرآیند توسعه پایدار سیاسی با تأکید بر نقش دوسویه مشارکت و سرمایه های اجتماعی. *دوماهنامه علمی-تخصصی مطالعات کاربردی در علوم مدیریت و توسعه*، ۵(۴)، ۸۳-۶۹.
۴. اصغری، انسیه؛ هاشم‌زهی، نوروز و قدیمی، بهرام. (۱۳۹۹). مطالعه تأثیر جهانی شدن زندگی فرهنگی و سیاسی بر اعتماد اجتماعی شهروندان تهرانی. *تغییرات اجتماعی-فرهنگی*، ۱۷(۶۶)، ۲۱-۱.
۵. امینی، سلام؛ کواکبیان، مصطفی و شیرینی، طهمورث. (۱۳۹۹). مطالعه عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت سیاسی مردم استان ایلام. *فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۳(۲)، ۱۵۵-۱۳۲.
۶. آقایی خانه برق، علی؛ غریب‌زاده، رامین و آزادی بریس، لیلی. (۱۳۹۹). مدلیابی نقش فرهنگ سیاسی در مشارکت و اعتماد سیاسی با میانجی‌گری سرمایه اجتماعی. *فصلنامه مطالعات رهبری فرهنگی*، ۲(۳)، ۹۲-۶۸.
۷. بازگان هرنندی، عباس. (۱۳۸۷). روش تحقیق آمیخته: رویکردی برتر برای مطالعات. *دانش مدیریت*، ۱(۱)، ۳۵-۱۵.
۸. باقری، معصومه؛ شجاعی، حسن و کیانی، سارا. (۱۴۰۰). فراتحلیل مطالعات سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی در ایران پس از انقلاب اسلامی ایران. *پژوهش‌های اجتماعی اسلامی*، ۲۷(۱)، ۲۷۹-۲۴۷.
۹. بشیری گیوی، حسین؛ نوابخش، مهرداد و فتحی، سروش. (۱۴۰۱). تبیین جامعه‌شناختی نقش نهادهای مدنی بر سرمایه فرهنگی و اجتماعی شهروندان در شهر تهران (سال ۱۳۹۵). *تغییرات اجتماعی-فرهنگی*، ۱۹(۷۲)، ۶۹-۴۴.

۱۰. پایانی فر، ناصر؛ صداقت‌زادگان، شهناز؛ موسوی، میرصاهر و رفیعی، حسن. (۱۴۰۱). بررسی ارتباط تعاملات نهادی و شاخص‌های سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی: خیریه‌ها و کمیته امداد امام خمینی در ایران). *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۱۱(۲)، ۵۶۷-۵۴۵.
۱۱. تشویشی، حامد و رحمانی‌خیلی، احسان. (۱۴۰۱). تأثیر دینداری بر کیفیت زندگی با میانجیگری متغیر مشارکت و اعتماد اجتماعی (مورد مطالعه: منطقه پردیسان قم). *فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه توسعه اجتماعی*، ۱۳(۵۰)، ۱۲۲-۸۵.
۱۲. تنهایی، ابوالحسن. (۱۳۷۴). درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی. گناباد: نشر مرندیز.
۱۳. جمینی، داود؛ شمس‌الدینی، علی و جمشیدی، علیرضا. (۱۴۰۱). بررسی و تحلیل نقش سرمایه اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی در استان فارس. *فصلنامه تعاون و کشاورزی*، ۱۴، ۶۱-۴۲.
۱۴. حاجی‌پور، حسین؛ امینی، یوسف و کردزنگنه، منوچهر. (۱۳۹۹). تأثیر سرمایه اجتماعی بر الگوهای مشارکت‌پذیری سیاسی در بین شهروندان بالای ۱۸ سال شهر اهواز. *فصلنامه علمی-پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر*، ۱۴(۴)، ۵۲-۲۷.
۱۵. حبیب‌پورگنابی، کرم و موسوی‌خورشیدی، سیدحمیدرضا. (۱۳۹۵). رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی شهروندان قم. *فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی*، ۱۶(۶۲)، ۳۹۵-۳۵۹.
۱۶. حسین‌پور، سیروس؛ پوریانی، محمدحسین و اژدری‌زاده، حسین. (۱۴۰۱). نقش هنر در تبیین جامعه‌شناختی مشارکت زنان اقوام لرختیاری و عرب در کسب منزلت‌های اجتماعی و سیاسی. *نشریه مطالعات هنر اسلامی*، ۱۹(۴۵)، ۱۷۵-۱۶۰.
۱۷. حسینی، سیداحمد؛ عباسی، رسول و رضایی، رویا. (۱۳۹۴). شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت نخبگان در تدوین الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت. *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، ۱۸(۶۷)، ۴۷-۲۵.
۱۸. خامه‌چی، حامد و رنگریز، حسن. (۱۳۹۸). فراتحلیل پیامدهای سرمایه اجتماعی. *مدیریت سرمایه اجتماعی*، ۶(۴)، ۵۲۴-۶۰۳.
۱۹. خسروی، سحر؛ محسنی‌تبریزی، علیرضا و آقاجانی‌مرساء، حسین. (۱۴۰۰). تبیین جامعه‌شناختی سهم سرمایه اجتماعی در تحرک اجتماعی. *مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۱۳(۲)، ۱۱۷-۹۹.
۲۰. دارا، جلیل و صادقی، الهه. (۱۴۰۱). عوامل تأثیرگذار بر میزان مشارکت سیاسی زنان؛ با تأکید بر تعداد وزرای زن در دولت‌های مختلف جمهوری اسلامی ایران. *دوفصلنامه علمی دانش سیاسی*، ۱۸(۲)، ۴۰۰-۳۷۷.
۲۱. دانایی‌فرد، حسن؛ الوانی، سیدمهدی و آذر، عادل. (۱۳۸۳). روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع. تهران: انتشارات صفار.
۲۲. دلاور، علی. (۱۳۸۵). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: رشد، چاپ پنجم.
۲۳. دلاویز، محسن؛ مرتضوی‌اصل، سیدخدایار و سینایی، سیدعطاالله. (۱۳۹۹). تأملی تطبیقی در مفهوم سرمایه اجتماعی از دیدگاه پاتنام و فوکویاما. *فصلنامه علمی جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۳(۴)، ۲۳۰۶-۲۲۸۸.
۲۴. ذالفقاری، اکبر. (۱۴۰۲). فراتحلیل عناصر مؤثر بر مشارکت سیاسی در انتخابات ملی جمهوری اسلامی ایران: پژوهش‌های بازه زمانی ۱۳۹۶-۱۴۰۱. *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، ۲۶(۹۸)، ۱۶۸-۱۳۳.
۲۵. راش، مایکل. (۱۳۹۳). جامعه و سیاست، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی (م. صبوری، مترجم). تهران: انتشارات سمت.